

Javaslat
a
„Kitelepítettek Jászkiséren”
Települési Értéktárba történő felvételére

Készítette:

Gubiczné dr. Csejtei Erzsébet

Jászkisér, 2019. január 21.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Gubiczné dr. Csejtei Erzsébet

2. A javaslatot benyújtó személy vagy kapcsolattartó személy adatai:

Név: Gubiczné dr. Csejtei Erzsébet

Levelezési cím: 5137 Jászkisér, Fő út 8.

Telefonszám: 06-30/2999-543; 06-57/450-337

e-mail cím: erzsi.csejtei@gmail.com

II. A HELYI ÉRTÉK ADATAI

1. A helyi érték megnevezése:

- Kitelepítettek Jászkiséren

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:

A kulturális és történelmi örökségen belül az **emberi és szervezeti értékek kategória**

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

- tanulmányok, dokumentumok a helyi közgyűjtemény irattárában, emlékiratok, levéltári anyagok, visszaemlékezések, levelek

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- Települési Értéktár

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

KITELEPÍTETTEK JÁSZKISÉREN

1951. május 22-én este hosszú tehervonat állt meg a jászkiséri állomáson. A vonatról megtört, fáradt emberek sora szállt le, idősek, fiatalok, gyerekek vegyesen. A tehervonat Budapestről kitelepített embereket hozott, és azokat a legszükségesebb felszerelési tárgyakat, bútorokat, ruhaneműt, amit a kitelepítést elrendelő hatalom engedélyezett számukra.

"...késő délután érkeztünk végcélunkhoz, Jászkisérre. A parancsnok végigmegy a kocsikon.-Ne tekintsek magukat internáltaknak, Önök szabad emberek, csak a körzetből engedély nélkül ki nem léphetnek...A vagonokból falusi emberek, nagy elővigyázattal és mondhatom, szeretettel szedték ki a bútorokat. Rengeteg jóindulatot árultak el irántunk....." /részletek Pallavicini-Andrássy Borbála kitelepítési és 56-os naplójából/

Kik voltak ezek az emberek, családok, és miért kerültek kitelepítésre? A válaszhoz kell egy kis magyarázat. A kor, -1951.- a legsötétebb Rákosi korszak.

Ebben az időszakban reakciós, kommunistaellenes, osztályidegen kategóriába sorolták, tehát bűnösnek minősítették a volt nagybirtokosok, nagytőkések, csoportját, a régi hadsereg tisztjeit, a magasrangú hivatalnoki réteget....De a büntetendő emberek közé sorolták a kuláknak nevezett,

kisebb-nagyobb földtulajdonnal rendelkező parasztokat is. Földtulajdonnal rendelkező büszke redemptus gazdák pedig a Jászságban szép számmal voltak. A hatalom így egyszerre büntette a deportáltakat és az őket befogadni kényszerülő gazdákat.

A jászkiiséri vasútállomás központi hely volt, ide érkeztek Budapestről azok a családok is akiket aztán innen vittek tovább Jászsószentgyörgyre, Tiszasülyre, Kötelekre, Besenyszögre..Jászsószentgyörgyre telepítették, - többek között Schweidel József aradi vértanú unokáját karonülő gyermekével, a másodikkal áldott állapotban. Vele történt meg a következő: kenyérért sorban állva a párttitkár elzavarta, mondván kitelepítettnek nem jár kenyér! Este a falusi asszonyok sorra vitték nekik a kenyeret,összesen 7 darabot kaptak. Tiszasülyre került Kölcsey-Kende Klára,/művésznevén Claire Kenneth írónő./ „bűne” hogy férje, Bárdossy Pál rokona volt az egykori miniszterelnök Bárdossy Lászlónak. Kötelekre került a családjával az akkor még gyermek Széchenyi Kinga, a Besenyszög melletti Fokuru-pusztára Pallavicini Andrásy Borbála, hogy csak pár ismert nevet említsünk.

Jászkiisérre 123 család került. A teljesség igénye nélkül említek pár személyt, családot:

Faragó Ede, az országos cserkészmozgalom egyik vezetője, cserkész-könyvek szerzője. Ő a kitelepítések feloldása, 1953. után is itt maradt, feleségével együtt a jászkiiséri temetőben talált végső nyugalmat. Sírját a jászkiiséri Református egyházközség örökre megváltotta, a jászberényi Szent Imre Cserkészcsapat gondozza.

Bitó László: családjával került ide fiatalként. Elmondása szerint a Jászkiiséren töltött idő a nehézségek ellenére sokat jelentett neki. „...*olyan emberekkel kerültem össze, olyanokkal beszélgethettem kapálás, munkavégzés közben, akik otthon nem biztos, hogy közvetlen kapcsolatba kerülhetek...*”. Ő 1956 után az USA-ba került, a Columbia Egyetemen tanult, majd kutatóorvos lett. A Xalatan nevű, a glaukoma kezelésére szolgáló gyógyszer felfedezője, író, közíró.

Rapaich Richárd. Az I. Világháború vezérkari tisztje.

ifj.Rapaich Richárd, gyerekként került Jászkiisérre, 1956-ban fényképezőgéppel járta Budapestet, fotózta a város forradalmi napjait. A fotók alapján készítette később grafikai sorozatát. A forradalom után Franciaországba került, A francia Képzőművészeti Akadémia elvégzése után grafikusként, textiltervezőként dolgozott.

Zachár Imre: úszó, vízilabdázó. Az 1908-as londoni Olimpián tagja volt az ezüstérmes úszó gyorsváltónak. Az 1912-es nyári olimpián a magyar úszó és a magyar vízilabda válogatottnak is tagja volt. A Magyar jelzáloghitelbank igazgatójaként ment nyugdíjba. A kitelepítési rendelet feloldása után a sógora fogadta be Örbottyánban.

Ivány Béla Zsigmond: alezredes feleségével és két kicsi lányával

A Bethlen család.

Radda Károlyné, közismert nevén Pipi néni. Méltósággal viselte nehéz sorsát, a kitelepítési rendelet feloldása után is Jászkiiséren maradt. Sok-sok jászkiiséri gyereket, fiatal tanított német nyelvre, a nyelvtanításon kívül példát mutatva emberi tartásból. A jászkiiséri temetőben van eltemetve.

Dietrich Adolf: festőművész, a tenger magyar festője A debreceni jogakadémián, majd a gráci, és budapesti királyi Egyetem jog- és államtudományi karán tanul. A fiumei magyar-horvát tengerparti kormányzóságon kezdte pályafutását, majd Budapesten miniszteri tanácsosként, államtitkári címmel dolgozott. Festményeit aukciókon ma is jegyzik. Feleségével együtt Jászkiséren van eltemetve.

Ezek a nevek csak kiragadott példák. A felsorolt családokkal, nevekkel csupán azt próbáltam érzékeltetni, az akkori embertelen rendszer nem bűnösöket sújtott a kitelepítéssel, hanem olyan embereket, családokat, akik tettek ezért az országért. Őket és családjukat fosztották meg lakásuktól, jövedelmüktől, alázták meg őket, zárták el gyermekeiket a továbbtanulás lehetőségétől.

A büntetéssel azonban nem csak a deportált családokat sújtották. A rendszer célja a kuláknak bélyegzett családok „megbüntetése” is volt. Az ő „bűnük” az volt, hogy több, mint 20 hold földön gazdálkodtak, kemény munkával, rendben tartva gazdaságot, házat, becsülettel nevelve a családot. A kitelepített, és a befogadásukra kijelölt családok ritkán láttak ellenséget egymásban, becsülettel, emberséggel viselték a kényszerű, közös sorsot.

Végezetül a **Nemes Szabó család** egyik tagjának visszaemlékezését idézem:

„Családunk vészőfutása akkor kezdődött, amikor először csak házunk egy részét foglalták el óvoda céljaira. Egy szoba konyhában és a mellékhelyiségeiben maradhattunk, a többi szobát óvoda céljaira vette igénybe az akkori Tanács. Úgy említették akkor, hogy a jászkiséri emberek együttérzésből nem szívesen hozták oda gyerekeiket, ezért az óvoda átmenetileg meg is szűnt. 1951-ben Budapestről kitelepített családokat költöztettek a házunkba. Minden szobában egy-egy család lakott. Ezután kiraktak minket a házunkból, a Nagykörút 6. sz. alatti mosókonyhát utalták ki számunkra. Ezt szüleim nem fogadták el (tekintettel ránk, gyermekekre), ezért átmenetileg a kocsiszínbe költöztünk, ahol őszig maradhattunk. Ez ugyan nagy volt, de nem lehetett fűteni, nem felelt meg az ott tartózkodásra. Ezért a Bercsényi u.10.sz alá, a volt főbíró, Nk.Szabó Mihály - szintén államosított – házának fele részébe költöztünk. Ott találtunk otthonra.

1952-ben a végleges kilakoltatáskor én negyedik osztályos, 11 éves kislány voltam. Amikor az iskolából hazamentem, már az udvarra volt kirakva minden holmink. Sokkoló élmény volt gyerekként megélni ezt. Mi abban a házban születünk, testvéremmel, és egy gyermek, ha látja és érzi is a bajt, nem érti, miért kell elhagynia otthonát. Azt hiszem, ezek az évek elvették boldog gyermekkorunkat....”

Többi sorstársukhoz hasonlóan, a Nemes Szabó gyerekek sem tanulhattak tovább, a család szétszóródott, az ország más területein találtak megélhetést.

Egykori családi házukban ma a Csete Balázs Helytörténeti Gyűjtemény kapott helyet. 2011-ben, a kitelepítések 60. évfordulóján a Jászkisériek Baráti Egyesülete emléktáblát helyezett el az egykori Nemes Szabó ház, a mai Tájház falán. Emlékeztesse ez a tábla az idelátogatókat az ötvenes évek embertelenségeire.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A Jászkisérre és környékére kitelepítettek sorsa nem egyedi, a kor jellegzetes tünete. Egy olyan történelmi időszak, amely nem szabad, hogy megismétlődjön, ezért azt sem engedhetjük, hogy feledésbe merüljön. A történelmi örökség részeként, mementóként meg kell őriznünk.

7. Források:

Széchenyi Kinga: Megbélyegzettek
Pallavicini-Andrássy Borbála: Kitelepítési napló
Szüle Katalin tanulmánya